

Prigušeni piričnički zla, ljuto grožđe, posle ručka paprene jambuke. Jednjak perem gorućom gumom. Reči u tečnom, krvavom stanju. Izlivaju se knjige. More krvi. Po površini kože razapinje se opna mozga. Jezik razvučen preko kostiju, taternji. Zavezani za knjigu postanja golim živcima. POTREBAN MI JE VAKUUM! Ludak urla na sunce. Vrišti.

Štucam, spominje me neko. Ponekad mislim kako toliko ljudi pozajmaju da nemaju trenutku u kom neko ne misli na mene. I da je tako i sa ostalim ljudima. Poklope se kazaljke na satu, neko misli na mas. Uvek su poklopiljene. Svrbi me nos, nešto će se sekirati.

Zašto su se deca smanjila?

ANTOLOGIJA AVANGRUDVE U VOJVODINI

Sa Rajkom uveče odlazim u redakciju POLJA. Predlažem glavnom i odgovornom uredniku da napravimo antologiju avangrude u Vojvodini. Kako, piši me: Lepo: odaberemo pisce u čijim pesmama najbolji jezik raste a erotiku vrca, pošaljemo im uljundno pismo da nam spremre po nekoliko radova, biografije i bibliografije, s fotografijama, i pozovemo ih na zajedničku večeru. Okupimo se, slikamo se zajedno i antologija je gotova. Glavnii urednik ne može na to da pristane. Pokušavam da ga dođem učistom jezicom.⁵ Ne pomaže. U redu, rekoh, slikaču se sam.⁶

¹ VOJISLAV DESPOTOV. Rođen 03. novembra 1950. g. u Zrenjaninu. Prva književna iskustva stiće kao član Kluba pisaca »Todor Manojlović« u Zrenjaninu. Prve pesme objavljuje u beogradskom časopisu VIDICI. Godine 1968. zastupljen u knjizi PAMFLETI (Klub pisaca, Zrenjanin). Uredio ULAZNICU, NEUROART, PESMOS KONTAKTOR i Seme Koren Cvet Plod. Prevedi sa ru-

skog, italijanskog, engleskog i nemačkog. Knjige: PRVO, TJ. PESMINA SLIKA REČI (Zrenjanin, 1972), DŽNIŽEPTA BIBIL ŽIZRA UHUNT (Ljubljana, 1976). Pronalažač.

² VUJICA RESIN TUCIĆ. Rođen 17. jula 1941. g. u Melencima. Piše poeziju, prozu, eseje, književnu kritiku i organizuje miksmedialne tekmstvove. Knjige: JAJE U ČELIĆNOJ LJUSCI (Novi Sad, 1970), SAN I KRITIKA (Novi Sad, 1977).

³ JOVAN ZIVLAK. Rođen 09. oktobra 1947. g. u Nakovu. Prvi put se javlja u DNEVNIKU 1976. g. Književnim radom se intenzivnije bavi od 1968. g. Knjige: BRODAR (Kikinda, 1969), VECERNJA ŠKOLA (Beograd, 1974), PATOLOGIJA (Novi Sad, 1977), ČESTAR (Novi Sad, 1977).

⁴ DUSAN VUKAJLOVIĆ. Rođen 20. januara 1948. g. u Pančevu. Od 1972. neprekidno prisutan na stranicama književnih listova i časopisa. Knjige: GET-SEMANSKI VRT (Pančev, 1972), UVOD U BOLEST (Beograd, 1977).

⁵ JEZIJA. Izvod iz Dnevnika od 05. juna 1977. g., materijal za JEZIJAR, rečnik savremenog srpskohrvatskog jezika pesme: »... budim se po drugi put, oko pola pet, da bih zabeležio najzanimljiviju razgradnju (sanjam crna slova po postupku, i izvođenje, i najednom se budim, osveštujem se, da to moram zabeležiti; ustajem s krajnjim naporom): JEZIJA. Počelo je tako što sam video stampano pojefija (poezija) i setio se da se tako nekada i pisalo. Razdvojio sam rec: po — jezja. Dalje: po jezika, po jeziku (od sinoc: »Ala tučeno jezik«), po jezik. Onda digresija (još uvek se ne budim): po — vojezija. Poezija, po jezik. Despotova. Povoj jezika. Povijen jezik. Vije jezika. JEZIJA. (Ustajem, žvrljam na papir čitav proces). Jezija je osnovna tkivo jezika, amortina masa, srž, materijal iz kojeg se jezik (reči, značenja) tek pravi. Kao boja u slikarstvu, neobradeni kamen u vajarstvu, itd. Jezija je suma svih kombinacija unutar sistema pisma ili govora. Dok pišem dnevnik za taj noćnačni dogadjad reda se, kao prvi impuls, slediće rad na površini jezike (kontrolisani rad; želja da se zadrži smisao); poezija; ubacuje se je (glagol na j), poezija; jeza, jeziv, prejeziv (veća ovejane sustine, Rable), jeza u noći; jezik, jezika se, jezikati se (ljubiti se, dodirivati se jezikom s nekim), (jezika se, on se jezika — igra se jezika s nekim), jezikati se (dakle, jezika kao glagolska imenica?); jezik, jesti, jesti; jezik dakle jesam; jezija: jez i ja, jez plus ja, ja, jastvo kao uslov, omogućujuće, jezika. Itd.«

⁶ MILORAD GRUJIĆ. Rođen 06. avgusta 1950. g. u Zrenjaninu. Prvi put se javlja u listu MLADOST 1967. g. Knjige: SVE PESME (Zrenjanin, 1977), PE-SME, OPET (Beograd, 1977).

priča polja | na kraju bijaše riječ saša meršinjak

Podigao se iz kaljuže, pune ljepljive ilovače. Ostao je živ pukim slučajem. Htio je tražiti, ali znao je da više ništa i nikog ne može naći. Jer, nitko osim njega na ovome svijetu nije postojao. Bio je posljednji čovjek.

Tijelo mu bijaše čitavo, a ogrebota na obrazu došla je kao isceljenje, budući mu je ostavljala onaj nejasan, ali nepotraživ dojam da je još uvijek živ.

Ne, prestao se nadati, nikoga nije tražio, čak ni sebe.

Ona šupljina u njemu, koju nitko prije njega nije mogao naći niti ispuniti, blještala je u bijeloj boji, u halucinantnom vodoskoku: ovo zasljepljujuće isijavanje upilo je sve što je postojalo i raznijelo ga na najsitnije čestice, sol zaborava. Shvatio je: taj ekstatični odobljesak osjetlio je svu prazninu duše u njemu. Shvatio je, bez boli: cijeli život to je bilo tako blisko, a tako samozatajnino, dodirljivo, a ništavno,

Shvatio je: Riječ.

Kako mu nije prije na pamet pala, ta jednostavna riječ!

Podigao se iz kaljuže i zateturao bez cilja. Oko njega, po svuda, ležale su krhotine lima i plastike, betonske razvaline, dijelovi metala, komadi drveta s kojih je otpadala boja, tijela pougljenjenih biljaka, spržene ljudske oči, izbljedeli komadi mesa i beskrajna tama koja se zauvijek uvukla u sebe. Nije osjećao nikakvu tugu, niti strah, šupljina u njemu mirovala je poput prežderane zvijeri.

Kakvom li je silinom (u onom bljesku to nije shvaćao) podnio sjećanje! Sjetio se svojeg života, djetinjstva, svoga prarođenja, tisuća svojih prarođenja, sumornih misli predaka, riječi krvi koja je kolala po njihovim žilama, sjetio se strasti u padanjima, uzaludnosti umiranja, i dalje od toga, sjetio se svega: sjetio se sjećanja.

Bez ikakve ráđosti smijao se dok je blatinjavim rukama prekrivao očne šupljine, u koje se zauvijek uselio bljesak: kako li je sve to bilo jednostavno, bože koji si umro, upravo ta britka jednostavnost skrivala je u sebi razlog neprepoznavanja: samo, pak, prepoznavanje nije izazivalo bol, čak ni pometnju, kad se u svojoj nestalnosti pogledao licem u lice sa svojim najvjernijim dušebnišnikom — smrću.

Kako je to bilo jednostavno — sjetiti se početka.

Ovo ga naglo saznanje nije tišilo, a sjećanje mu nije pognulo tijelo. Šutke je tetura, a kristalne misli su mu u tijelu odjekivale poput glazbe: blago su se vijorile oko čvrste točke koju su stoljećima tražile, obavijale bi točku nevidljivim velovima, milovale je po obloj hladnoći, razigrano je bacale u tamu, zatim je prošinim kretnjama vraćale u ništavilo: tamo su se misli i istina nedjeljivo spajale u konačnu nepokretnost, bez sreće i čuđenja, kao da su se poznavale od postanka svijeta. Pa, donekle i jesu, mislio je dok ga je kozmička glazba nosila bez cilja, poznavale su se uvijek, ali u djelićima, zamaskirane ili mrtve; u njihovim kratkim susretima bilo je toliko

rušilačkog, da bi se poput iscjedenih puževa svijale natrag u svoje opne, urlajući od болi i kajanja; svejedno je li ta bol bila od naglo osvještene moći ili od ljubavi, bol od zadovoljstva ili od nesvesnosti: misao i istina uvijek su bile različite, još gore, bile su neprijateljiji u svojoj prešutno dogovorenoj igri ratovanja, a iza svakog slučajnog susreta ostavljale su za sobom mlijene mrtvima ili ojađenih.

Posljednji čovjek je tumarao po sebi, ali se nije mogao izgubiti, jer nije imao cilja. Posjedovao je prozirno tijelo, onu prozirnost protiv koje je povijest sve vnjeme maštala, maskirala se i odijevala.

Posjedovao je sve ono što su ljudi prije njega tražili, posjedovao je puno više od njihova traženja, ono zbog čega su zaboravljali najdublje snove, posjedovao je beskrajnu nagotu koja je nadilazila granice kozmosa: savršeno prozirno tijelo. Poslije sveg trajanja u vremenu dobio je konačno svoj lik, lik sebe samega i nikog drugog — kad bi pronašao neko zrcalo u ovoj pustoši, zaciјelo bi imao lik zrcala. Zrcalo bi se u njemu ogledavalo, kao što su se u njemu ogledavale razvaline i krhotine, ova gлина ili prošlost.

Sjetio se početku: u početku bijaše šutnja. Tisuća ljećima se ta šutnja gradila i razvijala u svoj svojoj neuhvatljivoj postojanosti; tisućljećima se duboko u čovječanstvu, a da to ono nije znalo ili je nadljudskom snagom zaboravljalo, šutnja pročišćavala, izmišljala su se prave riječi, odbacivale su više, kovale se i razgradivale, iznova stvarale, zabranjavale se i palile, a zatim bi opet uskrsnule. Doista preci su mu obmanjivali ono što se u njihovoj nutrinii neminovnozbivalo, pokopavali su znakove u značenja, imena u pojmove, vlastita lica u maske, sebe u stvari, u besomučnom strahu od Čiste Riječi. Tu i tamo, u ponekom stoljeću ili trenutku, odjeknuo bi samo jedan kratki ton Riječi, samo Njeno slovo ili oblik, a nesretnici koji bi se usudili dotači je, uglavnom bi završili u ludilu ili bijaju poubijani, ne dosegnuvši božansku slavu. Jer, Riječ je od postanka imala svoje pouzdane i vjerne čuvare.

Oni su, duduše, posjedovali u skladistiima sve riječi, ali, dakako, sve bijahu krive i lažne, a to im je davalо najveću sigurnost.

Tetura se po prhotinama svijeta koji se uništilo u svojoj pozudi za slučajem. Sudbine nije bilo, samo mrač.

Dodirnuo je brazgotinu na obrazu i stao pored betonske ruševine, najverovatnije nekog hangara: miris paljevine ispunjavao mu je prazne očne duplje, a hladnoća ga umirivala do ne-pokretnosti.

Posljednji čovjek se sjetio Riječi.

Ili, Riječ ja našla posljednjeg čovjeka.

Minisi izgorjetime mijesali su se rastaljenim plastičnim cijevima, mrač se zgusnuo tako da bi ga mogao osjetiti, kad bi imao kože.

Bez napora i gotovo bezvoljno, dotakao je Riječ. Ona ga je ispunila i postala dio njega, zapravo on sam.

Posljednji čovjek šapatom je izgovorio svu prazninu Riječi, u njegovom šapatu bilo je nečeg oporog, gotovo surovosti, ali nitko nikad neće saznati njena slova niti smisao, jer čovjek se raspa u nepostojanje, a prošaptana Riječ utihnula i sporu, ali neumitno, stopila se s posvemašnjom tamom.